

DOJRZAŁOŚĆ SZKOLNA A OBNIŻENIE WIEKU SPEŁNIANIA OBOWIĄZKU SZKOLNEGO

Pojęcie gotowości szkolnej.

Dojrzałość szkolna to taki poziom rozwoju fizycznego, psychicznego i społecznego dziecka, który czyni je wrażliwym i podatnym na systematyczne nauczanie w klasie I szkoły podstawowej.

Stefan Szuman

Rozpoczynając naukę w szkole, dzieci spotykają się z nowymi oczekiwaniami ze strony nauczyciela i rodziców. Z początkiem kariery szkolnej związane są następujące zadania:

- zdobywanie i stosowanie wiedzy,
- osiągnięcie samodzielności i niezależności,
- udziału w życiu grupy rówieśniczej,
- zmiana dominującej formy aktywności z zabawy na naukę,
- opanowanie umiejętności pisania i czytania.

Wypełnienie tych zadań uwarunkowane jest opanowaniem przez dzieci wielu umiejętności, takich jak: umiejętność skupiania uwagi, rozwiązywania problemów, dążenie do niezależności, umiejętność porozumiewania się i dostosowania do zawartych umów, reguł, umiejętność organizowania czynności ze względu na cel, dążenia do osiągnięcia wyniku, znoszenie napięć.

Czas poprzedzający pójście dzieci do szkoły jest bogaty w różne doświadczenia i wyzwania. Jest to zwykle czas bez troski, radości i zabawy. W tym okresie dziecko poszukuje odpowiedzi na wiele nurtujących je pytań, które wynikają z ciekawości świata. To także okres pokazujący zasoby w nim drzemiące oraz jego predyspozycje.

W uzasadnianiu wcześniejszego rozpoczynania nauki szkolnej przez dzieci podkreślana jest ich dojrzałość intelektualna, spowodowana zmianami cywilizacyjnymi. Oznacza to, że dzieci mają większy niż kilkanaście lat temu zasób informacji i nauczyły się korzystania z dorobku cywilizacji (telefon komórkowy, komputer, telewizor, itp). Mają też łatwiejszy dostęp do książek, zabawek i pomocy dydaktycznych. Dokonuje się przy tym przyspieszenie rozwoju na przestrzeni kilku pokoleń w zakresie rozwoju fizycznego (większa waga i wzrost dzieci, przyspieszony okres dojrzewania fizjologicznego). To jednak nie wystarcza do jakościowo lepszego korzystania z posiadanych informacji czy też możliwości fizycznych. Większy wzrost nie wpływa na lepszą płynność i stopniową automatyzację pisania i zupełnie nie przekłada się

na umiejętność pokonywania trudności, poczucie obowiązkowości i trud codziennej pracy dziecka w szkole.

Obniżenie wieku spełniania obowiązku szkolnego – szansa czy zagrożenie?

Już od dawna wiadomo, że o powodzeniu dziecka w szkole decyduje wiele czynników, a nie tylko dojrzałość intelektualna. Chodzi o to, aby dziecko mogło dostosować się do wymagań obowiązującego systemu szkolnego, albo by szkoła dostosowała swoje wymagania do jego możliwości. Jeżeli zmienia się wiek startu szkolnego, to dzieci mają inne możliwości i szkoła powinna się do nich dostosować (zmiana programu nauczania, dostosowanie sal, wyposażenia szkolnego do właściwości fizycznych i psychicznych dziecka, itp.) Należy pamiętać, że dziecko w I klasie funkcjonuje nie tak, jak chciałby tego dorosły, ale tak, jak jego możliwości na to pozwalają.

Obecnie dojrzałość szkolną osiąga około 60-70% dzieci idących do szkoły, pozostałe 30-40% to dzieci z niepełną dojrzałością szkolną lub nieco wolniej rozwijające się. U niektórych po 6 miesiącach nauki zauważa się przyspieszenie rozwoju i dalej funkcjonują w szkole bez większych kłopotów. Inne dzieci niedojrzałe napotykają na tak duże trudności w opanowanie materiału szkolnego, że:

- powstaje ogromny lęk przed niepowodzeniem, co z czasem może przekształcić się w nerwicę szkolną;
- nie lubią szkoły, nie chcą się uczyć, a stosowany przymus powoduje niekiedy wagarowanie, ucieczki, co może sprzyjać demoralizacji;
- ciągle frustracje wywołują stan napięcia psychicznego, które najłatwiej rozładować poprzez agresję np. wobec słabszych, tendencje do niszczenia, demolowania.

W sytuacji rozpoczęcia systematycznej nauki szkolnej przez dzieci w wieku 5,5- 6,5 lat, procent dzieci osiągających dojrzałość szkolną wynosiłby około 20-30 (są to dzieci szybciej rozwijające się). Dzieci rozpoczynające obecnie naukę w klasach wstępnych tzw. zerówkach, są dziećmi niedojrzałymi do systematycznej nauki szkolnej.

Pod koniec okresu przedszkolnego w wieku około 5,5-6 lat dokonuje się u dzieci skok rozwojowy. Po raz pierwszy w rozwoju tak uaktywnia się układ hormonalny, że powoduje on cały szereg zmian:

1. Dokonuje się skok rozwojowy w zakresie wzrostu i wagi:
  - 5-cio latki: średni wzrost wynosi około 110 cm, średnia waga- około 19kg,
  - 6-cio latki: średni wzrost wynosi około 117 cm, średnia waga- około 21kg,
  - 7-mio latki odpowiednio około 123 cm i około 24 kg.

Dzięki temu dzieci stają się bardziej odporne na zmęczenie, mniej chorują, lepiej znoszą trudy szkolne.

2. Dokonuje się pierwszy etap kostnienia nadgarstka, dzięki czemu dziecko lepiej posługuje się ołówkiem i dopiero wtedy zdolne jest do pisania drobnych elementów pisma „pisanego” (przedtem pisało litery drukowane) i mniej męczy się ręka.
3. Zmieniają się proporcje ciała na tyle, że dziecko może wykonywać skoordynowane ruchy rękami pod kontrolą wzroku. Koordynacja wzrokowo-ruchowa na odpowiednim poziomie jest niezbędna przy wszelkich czynnościach szkolnych.
4. Dokonuje się skok jakościowy w dojrzewaniu układu nerwowego.
  - a) poprawia się funkcjonowanie narządów zmysłowych: polepsza się ostrość wzroku, zdolność odróżniania odcieni barw (do ok.6 lat dzieci widzą niezbyt ostro- jest to cecha fizjologiczna), polepsza się słuch muzyczny i fonetyczny (dzieci zaczynają lepiej odróżniać dźwięki mowy ludzkiej i mniej fałszują);
  - b) poprawia się jakość ruchów dziecka i jakość ruchów rąk, jest lepsze sterowanie nerwowe pracą mięśni: dzieci lepiej utrzymują równowagę, lepsza jest koordynacja ruchów, są one zwinne i płynne;
  - c) dojrzewa kora mózgowa- procesy pobudzania i hamowania nerwowego przebiegają sprawniej dzięki czemu: dziecko potrafi dłużej skupić uwagę, zaczyna nią sterować, co jest niezbędne w systematycznej nauce szkolnej, mniej się męczy, potrafi usiedzieć w jednym miejscu (nie musi tak często zmieniać pozycji), staje się zdolne do częściowego panowania nad swoimi emocjami, zaczyna w wieku ponad 6 lat mieć poczucie obowiązku, gdzie dzieci poniżej 6 lat cechują się infantylizmem i robią głównie to, co chcą (prawidłowość rozwojowa);
  - d) dojrzewają struktury kory mózgowej, które odpowiadają za czynności typowo szkolne: dziecko powyżej 6 lat:
    - staje się zdolne do wzrokowego spostrzegania analityczno-syntetycznego tak, że potrafi odróżniać i zapamiętać litery podobne kształtem, a różniące się położeniem wzajemnym elementów względem siebie (np.d,g,b,p),
    - staje się zdolne do słuchowego spostrzegania analityczno-syntetycznego tak, że słuchowo potrafi podzielić wyraz na głoski, dobrać odpowiadające im litery i zapisać w postaci wyrazu, staje się też zdolne do czytania,
    - stają się zdolne do myślenia operacyjnego na konkretach, dzięki temu zaczynają mieć pojęcie liczby, zaczynają rozumieć operacje liczbowe, pojęcia czasowe i przestrzenne, pojawia się zdolność do odwracalności operacji myślowych, co jest warunkiem tworzenia się pojęć. Do 6 lat mamy do czynienia z myśleniem przedoperacyjnym.

Wymienione różnice są tak znaczące, że praca w klasach wstępnych (zerowych) powinna być zbliżona do pracy przedszkolnej i stopniowo się zmieniać.

Jeżeli do klas I pójdą dzieci 6-cio letnie (niekiedy nie mając jeszcze skończonych lat 6) to konieczną sprawą jest dopasowanie wymagań szkoły do maluchów, gdyż nie dadzą one sobie rady z uczeniem się wg starego programu. Jeżeli jednak wejdzie nowy, już dopasowany do ich możliwości, to znacznie ucierpią na tym dzieci, które po zerówkach, mając 7 lat będą traktowane jak przedszkolaki. Sensownym rozwiązaniem byłoby tworzenie klas odrębnych dla dzieci młodszych i starszych. Czy tak się stanie? Czas pokaże.

Opracowały:
Mgr Ilona Urbańska
Mgr Joanna Malczewska

Literatura:

1. Brejnak W – „Czy twój przedszkolak dojrzał do nauki”, PZWL., Warszawa 2006
2. Janiszewska B – „Dojrzałość szkolna przedszkolaka”, Raabe, Warszawa 2007
3. Wilgucka-Okoń B – „Gotowość szkolna dzieci sześciolatków”, Żak, Warszawa 2003
4. Żebrowska M (red.) – „Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży”, WSiP, Warszawa